ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 6 ΣΕΠ. 1987

ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ '87

Γιαπωνέζοι στη «Ρεματιά»

Της ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΜΑΤΖΙΡΗ

ΠΕΡΑ από μια τυπικά κριτική θεώρηση του έργου του Ιάπωνα **Γιούκιο Μισίμα** (1925-1970) και πριν η βουτιά στα θολά νερά της παράστασης με κάνει να ξεχαστώ, νομίζω χρέος μου να επισημάνω δύο γεγονότα σημαδιακά και αισιόδοξα, που αποτελούν μια νίκη της θεατρικής ζωής στον τόπο μας.

Γεγονός πρώτο. Μια θεατρική ομάδα σε μια πόλη της εκτός κέντρου Ελλάδας, συνεχίζει χρόνια τώρα την πεισματάρικη πορεία της στην αναζήτηση ενός «σημαντικού» θεάτρου. Με αυστηρές επιλογές, που ρισκάρουν κάθε φορά την ίδια την καλλιτεχνική και οικονομική υπόστασή της, η **Πειραματική Σκηνή της Θεσσαλονίκης** καταφέρνει να επιζήσει και, αδιάφορη στις σειρήνες του τρεχάμενου εμπορικού θεάτρου, τολμά τα δύσκολα.

Γεγονός δεύτερο. Μια χούφτα ανθρώπων με κοινό παρονομαστή την απλή σχέση συγκατοίκησης στο **Δήμο Χαλανδρίου**, συλλαμβάνουν και βάζουν σε πράξη την ιδέα μιας σειράς πολιτιστικών εκδηλώσεων σε μια εγκαταλειμμένη ρεματιά στους πρόποδες της Πεντέλης. Και εδώ η ιδιωτική πρωτοβουλία και εδώ το πείσμα και οι δυσκολίες και εδώ η φιλοδοξία να πάρουν μέρος στην περίφημη πολιτιστική αναβάθμιση που ακολούθησε την πένθιμη σιωπή της επταετίας. Το κράτος, παρά την οικονομική υπεροχή του, δε στάθηκε πάντα ικανό να αξιοποιήσει το περιθωριοποιημένο δυναμικό τόσων καλλιτεχνών και τόσων πνευματικών ανθρώπων.

Από ιδιώτες λοιπόν — και στην περίπτωση της «Ρεματιάς» ας θεωρήσουμε το δήμο ιδιώτη — είχαμε και φέτος μια δραστήρια προσπάθεια παρουσίασης ελεύθερων μουσικών και θεατρικών εμφανίσεων στο Χαλάνδρι, από τις οποίες γράψαμε ήδη για την κάπως **παρακινδυνευμένη μετάκληση του δανέζικου θιάσου ΚΙΜΠΡΙ**. Σήμερα θα μείνουμε στη θεσσαλονικιώτικη ομάδα, η οποία μαζί με το **«Θεατρικό Αναλόγιο»** του φετινού φεστιβάλ της Πάτρας έφεραν στην Ελλάδα το άγνωστο σε μας όνομα του συγγραφέα και δραματουργού Μισίμα, γνωστού στο διεθνές κοινό, περισσότερο και από το λογοτεχνικό του έργο, για τη θεαματική αυτοκτονία του. Ο Μισίμα αυτοσκοτώθηκε με χαρακίρι πριν μερικά χρόνια σε μια δημόσια τελετή παλιού γιαπωνέζικου ύφους με καλεσμένους τους φίλους του και δημοσιογράφους από όλο τον κόσμο. Ο φασιστικής νοοτροπίας πατριωτισμός του Μισίμα δίχασε την κοινή γνώμη για την προσωπικότητά του και η παράσταση που είδαμε στο Χαλάνδρι, **«Νύχτες χαμένων ερώτων»**, υπογραμμίζει σε μια πρώτη εντύπωση το παράδοξο, καθώς ο άκρατος λυρισμός των **τεσσάρων μονόπρακτων** δε δείχνει να προδίδει ούτε την πιο μακρινή σχέση με το φανατικό αυτόχειρα-υμνητή της πάλαι ποτέ λαμπερής —και σκληρής— αυτοκρατορικής Ιαπωνίας.

ΟΕΡΩΤΑΣ, ο θάνατος και ο χρόνος είναι τα μοτίβα των ιστοριών του, τα οποία ο Μισίμα κεντά στην κόψη του ξυραφιού, ανάμεσα στο μεταφυσικό και το επίγειο, το αιώνιο και το μοντέρνο, το μυθικό και το εφήμερο. Οι μυστηριακές αλλά εύληπτες ιστορίες του διαδραματίζονται στο στοιχειωμένο σκοτάδι της Νύχτας, κάτω από τη σκιά βασανισμένων ψυχών που ζητούν εκδίκηση ή εξιλέωση και μέσα στην ομίχλη μιας παμπάλαιας μνήμης.

Βέβαια, η εθνικιστική αγωνία για τον πνευματικό και πολιτικό ξεπεσμό της μεταπολεμικής Ιαπωνίας και η λατρεία του για τις παραδόσεις του ιαπωνικού πολιτισμού ώθησαν τον Μισίμα να καταπιαστεί με τη διασκευή μύθων του θεάτρου Νο, εμφυσώντας νέα ζωή σε ένα θέατρο πολύτιμο αλλά εγκαταλειμμένο. Οπως συμβαίνει με κάθε μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά, όσο δοξασμένα υπήρξαν στο ξεκίνημά τους ως αγροτικές λατρευτικές εκδηλώσεις του μεσαίωνα τα δράματα του ΝΟ, τόσο θλιβερά στριμώχτηκαν στον παρόντα αιώνα, με αποκορύφωμα τη σημαδιακή δεκαετία του '50, καθώς η κατακλυσμική εισβολή του αμερικανικού τρόπου ζωής και του δυτικού πολιτισμού απειλούσε με αφανισμό όλες τις γηγενείς παραδόσεις. Στην περίοδο της μορφικής τελειότητάς τους, γύρω στα 1600, τα ακραία στυλιζαρισμένα δράματα του ΝΟ κάτω από το βέτο μιας αυστηρότατης παράδοσης έπαιρναν τη μορφή τελετουργίας, συνιστώντας ένα **θέατρο συμβολικό**, απευθυνόμενο αποκλειστικά σ' ένα κοινό μυημένων αυλικών. Τα σύγχρονα Νο του Μισίμα είναι ανακουοισμένα από αυτή τη σκηνική τυπικότητα και την αδιάβλητη θρησκευτικότητα του πνεύματος του παλιού πρότυπου και, ενώ θρέφονται από τους μύθους και την ατμόσφαιρά του, διαμορφώνουν ένα θέατρο αυτοδύναμο, τολμηρό αλλά όχι ασεβές, μυστηριακό αλλά και καθημερινό, γεωγραφικά ευέλικτο, χωρίς να αρνιέται

Βλέποντας τις «Νύχτες χαμένων ερωτων», στο νου μας ερχεται μια ονειρική παλιά Ιαπωνία, όπως τη γνωρίζουμε από ταινίες του Κουροσάβα, ή από ψήγματα μεταφρασμένης γιαπωνέζικης λογοτεχνίας. Το «ζωντανό φάντασμα», το προσωπείο της μεταμόρφωσης, η αναδρομή στο παρελθόν μέσα από παράλληλες χρονικές αφηγήσεις —επανερχόμενα μοτίβα σε κάθε «νύχτα»— είναι στοιχεία που παραπέμπουν σαφώς στο θέατρο Νο, που όμως η απόμακρη γοητεία τους ζυμώνεται εδώ με σινάλα και αποχρώσεις της σύγχρονης καθημερινότητας.

Κι αν θελήσουμε να δούμε τη βαθύτερη ενότητα που σαν κρίκος αλυσίδας συνδέει τις τέσσερις νύχτες του Μισίμα, αυτό είναι μια οδυνηρή νοσταλγία του σημερινού για το παλιό, η αγωνία του συγγραφέα να μην αποδεχτεί μια αλήθεια που φαίνεται ακόμη πικρή, καθώς ο εξαμερικανισμός του γιαπωνέζικου έθνους οδηγεί με αριθμητική πρόοδο στην απεμπόληση της πατροπαράδοτης μνήμης, που για τον Μισίμα κρατά ακόμη την ιερότητα της προγονικής παράδοσης.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΑ θεατή, **μένει η γλυκόπικρη γεύση μιας νοσταλγίας εξωτικής και η χαρά μιας καλοστημένης παράστασης**, που με καθαρά θεατρικά μέσα —κίνηση, μάσκες, κοστούμια, ρυθμός, μουσική, σκηνικά— απέφυγε τις πολλές παγίδες. Η σκηνοθεσία είχε την εξυπνάδα να πάρει και να αφήσει όση «Ιαπωνία» της χρειάστηκε, κρατώντας ένα διαχρονικό χαρακτήρα, με την ελευθερία που της πρόσφερε το ποιητικό κείμενο.

Οι μάσκες και τα κοστούμια αποτέλεσαν το πιο δυναμικό «πιάσιμο» και το πιο εύστοχο πέρασμα από την Ανατολή στη Δύση, από το νατουραλιστικό στο υπερβατικό. Σύμφυτη με την ιδέα της μάσκας, η κίνηση, διδαγμένη με φροντίδα και φαντασία και —ευτυχώς— ενιαία για όλους τους ηθοποιούς. Και λέω ευτυχώς, καθώς αυτοί ακριβώς οι ηθοποιοί, παρ' όλη την εμφανή πειθαρχία και εντατική δουλειά που προηγήθηκαν της παράστασης, αναχαίτιζαν την ενδιαφέρουσα σύλληψη, εμποδίζοντάς την να εξυψωθεί σε θεατρικό γεγονός. Η νεαρή ηλικία τους πρόδιδε την απουσία διαμορφωμένης σκηνικής προσωπικότητας, δίνοντας σ' όλο το θέαμα την αίσθηση κάποιου ερασιτεχνισμού, που κι αυτός έρχεται σε αντίθεση με την κατά τα άλλα άρτια κίνησή τους, τον άψογο ρυθμό, την καλαίσθητη εικόνα, το ευφάνταστο «στήσιμο» στο έτσι κι αλλιώς ελκυστικό Θέατρο της Ρεματιάς. Αν η σκηνική εικόνα υπήρξε σαφής και μαγευτική, η μουσική του Ηρακλή Πασχαλίδη, γλιτώνοντας από τον κίνδυνο της γιαπωνέζικης μίμησης, υπήρξε το πιο «δυτικό» και το πιο στιβαρό από τα στοιχεία που σύνθεσαν την παράσταση της Πειραματικής Σκηνής Θεσσαλονίκης στο Θέατρο της Ρεματιάς.

☐ *«Νύχτες χαμένων ερώτων», του Γιούκιο Μισίμα από την Πειραματική Σκηνή της «Τέχνης» της Θεσσαλονίκης στο Θέατρο της Ρεματιάς*
☐ *Μετάφρ.: Ε. Σταμούλη*
☐ *Σκηνοθ.: Ν. Χουρμουζιάδης*
☐ *Σκην.-κοστ.: Α. Βέττας*
☐ *Μουσ.: Η. Πασχαλίδης*
☐ *Παίζουν: Γ. Κορμανός, Μ. Κυριάκογλου, Α. Μούκανος, Α. Νάτσιος, Λ. Σαββίδου, Δ. Σκαρλάτου, Θ. Σκαρλάτου, Ε. Σταμούλη, Θ. Τεκνετσίδης.*

ατ